

BOGOSLOVNI FAKULTET U DRŽAVNOM SVEUČILIŠTU

ZENON KARDINAL GROCHOLEWSKI*

Kongregacija za katolički odgoj

Rim, Vatikan

Predavanje kardinala Grocholewskog, prefekta Kongregacije za katolički odgoj, održano na prvi «Dies Academicus» Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, 4. studenoga 2005.

Uzoriti, preuzvišeni Veliki kancelaru Bogoslovnog fakulteta, gospodine Predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Ministre, ugledna Rektorice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, preuzvišena gospodo, poštovani profesori, upravo, studenti, gospođe i gospodo!

1. Sretan sam što mogu održati uvodnu riječ na prvi «Dies Academicus» Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, koji je nedavno osnovan i uvršten u ugledno Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Stoga srdačno zahvaljujem preuzvišenom mons. Marinu Srakiću, Velikom kancelaru Fakulteta, za poziv koji mi je uputio. Počašćen sam nazočnošću tolikih uglednih slušatelja. U ime Kongregacije za katolički odgoj, i moje osobno, izražavam najiskreniju radost Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, kao i iskreno poštovanje Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, koje je spomenuti Fakultet prihvatilo, pokazujući na taj način otvorenost za istraživanje istine u svim njezinim dimenzijama, kao i sluh za duhovne vrijednosti. Neka Bog blagoslovi Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i njegov Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, da bi svojim stvaralačkim doprinosom misli i dobra sve više obogaćivali Republiku Hrvatsku, Europu i svijet.

* Uzoriti Zenon kardinal Grocholewski, prefekt Kongregacije za katolički odgoj / prefect of the Congregation for Catholic Education, Vatikan/Vatican.

2. U ovoj svečanoj prigodi želio bih svoje kratko razmišljanje posvetiti ulozi bogoslovnog fakulteta u državnom sveučilištu. Za ostvarivanje ovog cilja služiti ću se većinom tvrdnjama crkvenih dokumenata. Na početku smatram uputnim upozoriti da, iako ću radi pojednostavljenja govoriti o bogoslovnim fakultetima, ono što ću reći, uglavnom će se odnositi na sve crkvene fakultete, to jest na «one koji se bave napose kršćanskom Objavom i onim strukama koje su s njom povezane, i koje se, zato, usko povezuju u samo njezino evangelizacijsko poslanje»,¹ kao, na primjer, kanonsko pravo, kršćanska filozofija, povijest Crkve, i tako dalje.

I. Bogoslovni fakultet u crkvenoj perspektivi

1. Glavna zadaća

Glavna je zadaća svakog bogoslovnog fakulteta – i onih koji su uvršteni u državna sveučilišta² - temeljito obrazovanje bogoslova, naročito onih koji su pozvani u ministerijalno svećeništvo, kao i razvoj teološke misli. To je, dakle, djelatnost unutar Crkve, usmjerena na produbljivanje njezine svijesti, na potpunije ostvarivanje evanđelja i na poticanje apostolskog žara. Ova zadaća ne smije se nikada zaboraviti. Apostolska konstitucija Ivana Pavla II., *Sapientia christiana*, od 17. travnja 1979.,³ koja je temeljni zakonodavni dokument o bogoslovnim fakultetima, tvrdi: «Ovim fakultetima ona (Crkva) je povjerila, prije svega, dužnost brižljivo pripremiti svoje kandidate za svećeničku službu, za poučavanje svetih znanosti, za najteže zadaće apostolata»; i dodaje da «osim toga, dužnost je ovih fakulteta produbljavati različita područja svetih znanosti, tako da se dobije što potpunije poznavanje svete objave»⁴.

2. Crkvena dimenzija

Bogoslovni fakulteti su, dakle, integralni dio ostvarivanja poslanja poučavanja koje je povjereno Crkvi; pozvani su, po svojoj naravi, na suradnju s

---

¹ IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Sapientia christiana* (15. travnja 1979.), Proemio, III., 1., u: AAS 71 (1979.), str. 469-499. Kongregacija za katolički odgoj, u svrhu ispravne primjene Konstitucije, izradila je za nju *Ordinationes*, u: AAS 71 (1979.), str. 500-521. Talijanski prijevod u: *Enchiridion Vaticanum*, sv. VI., br. 1330-1457.

² Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 8 i 20 § 2.

³ Usp. bilješku 1.

⁴ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, III. 2. Usp. čl. 3. 74. i KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Ordinationes*, čl. 3.; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Deklaracija *Gravissimum educationis*, br. 11.

crkvenim Učiteljstvom.⁵ U tom vidu, njihove zadaće i njihove djelatnosti imaju opću dimenziju Crkve. Zato nije čudo da su posebne mjerodavnosti s obzirom na bogoslovne fakultete pridržane Apostolskoj Stolici, konkretno Kongregaciji za katolički odgoj:

- a) jedino ona može ustanoviti i kanonski odobriti ove fakultete;⁶
- b) akademski stupnjevi na ovim fakultetima podjeljuju se autoritetom Svete Stolice;⁷
- c) fakulteti, koji nisu ustanovljeni i kanonski odobreni od Svete Stolice, ne mogu podjeljivati akademske stupnjeve koji imaju kanonsku vrijednost;⁸
- d) statuti svakog pojedinog fakulteta kao i programi studija, moraju biti odobreni od spomenute Kongregacije;⁹
- e) odredbom prava Kongregacija ima vrhovni nadzor nad njima;¹⁰
- f) Kongregacija imenuje i potvrđuje dekana (rektora, ravnatelja) dotičnog fakulteta;¹¹
- g) svi nastavnici, prije nego budu imenovani kao stalni nastavnici ili budu promaknuti u viši didaktički red, ili u oba slučaja, prema tome kako je točno određeno u statutima, trebaju imati nulla osta Svete Stolice.¹²

Poštujući učešće bogoslovnih fakulteta u općoj dimenziji Crkve, nije čudo da je velika uloga s obzirom na to povjerena i biskupskim konferencijama, nadasve ukoliko se odnosi na planiranje i brigu za primjereno funkcioniranje ovih fakulteta.¹³

⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gravissimum educationis*, br. 10-12.; *Zakonik kanonskoga prava*, Treća knjiga: *De Ecclesiae munere docendi*, kann. 747-833; 815-821.

⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 5 i 61-63.; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 816 § 1.

⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, IV.,3.; čl. 2.

⁸ *Ondje*, čl. 6 i 9 § 1; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 817.

⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 7; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 816 § 2.

¹⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 5; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 816 § 1.

¹¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 18; usp. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Ordinationes*, čl. 13 § 1.

¹² Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 27 § 2.

¹³ Usp. *Ondje*, Proemio, IV., 2; čl. 4, 60 § 1, 61; KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Ordinationes*, čl. 5. 45 § 2, 46; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 810 § 2 zajedno s kan. 818.

3. Posebne karakteristike bogoslovlja

Očito je da se svaka grana znanosti služi vlastitom znanstvenom metodom. Ovo se odnosi i na bogoslovlje,¹⁴ koje pretpostavlja vjeru. Stoga bih, ostajući još na unutrašnjem području Crkve, želio istaknuti neke karakteristike bogoslovlja. Zasigurno, na području bogoslovnih znanosti pojedine discipline crkvenih znanosti zahtijevaju vlastitu znanstvenu metodu.¹⁵ Ipak, radije ću govoriti o karakteristikama koje su zajedničke svim crkvenim znanostima, uzimajući posebno u obzir bogoslovlje kao takvo.

a. Vjernost crkvenom Učiteljstvu

Bogoslovni fakulteti, koji se bave poglavito Objavom, moraju se temeljiti ne samo na Svetom pismu i na Predaji, nego i na crkvenom Učiteljstvu. Na Svetom pismu i na Predaji zato što su izvor Objave. Na crkvenom Učiteljstvu zato što je, u suglasnosti sa Svetim pismom i Predajom, kako donosi Drugi vatikanski koncil, «zadaća vjerodostojno tumačiti pisanu ili predanu riječ Božju povjerena samo živom crkvenom učiteljstvu: ono to dostojanstvo vrši snagom imena Isusa Krista». Koncil također tumači: «To učiteljstvo, dakako, nije iznad riječi Božje, nego riječi Božjoj služi učeći samo ono što je predano: time što – po božanskom nalogu i uz prisutnost Duha Svetoga – to odano sluša, kao svetinju čuva i vjerno izlaže te iz ovog vjernog poklada vjere crpi sve ono što kao Bogom objavljeno predlaže na vjerovanje.»¹⁶

«Očevidno su, dakle - tvrdi Koncil - Sveta predaja, Sveto pismo i crkveno učiteljstvo po premudroj Božjoj odluci tako uzajamno povezani i združeni te jedno bez drugih ne može opstati, a sve zajedno – svako na svoj način – pod djelovanjem jednog Duha Svetoga uspješno pridonosi spasenju duša.»¹⁷ Zato spomenuta apostolska konstitucija *Sapientia christiana*, govoreći o crkvenim fakultetima, određuje: «Prema odredbi Drugog vatikanskog koncila na temelju vlastite naravi pojedinih fakulteta:

1. neka im bude priznata prava sloboda istraživanja i poučavanja da bi se mogao postići vjerodostojni napredak spoznaje i shvaćanja božanske istine;
2. istovremeno neka se pokaže:

---

¹⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 38 § 2.

¹⁵ Usp. *Ondje*.

¹⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija *Dei Verbum*, br. 10,2.

¹⁷ *Ondje*, br. 10,3.

- a) da je prava sloboda poučavanja nužno sadržana unutar granica riječi Božje, tako kako ju postojano uči živo crkveno Učiteljstvo;
- b) da se isto tako prava sloboda istraživanja nužno oslanja na čvrsto prijanjanje uz riječ Božju i na izraz poštivanja prema crkvenom Učiteljstvu, komu je povjerena zadaća autentično tumačiti riječ Božju.»¹⁸

Nije čudo, dakle, da i na nekom drugom mjestu spomenuta apostolska konstitucija ističe potrebu vjernosti crkvenom Učiteljstvu u bogoslovnim istraživanjima i u poučavanju.¹⁹ Što se tiče odgovarajuće suradnje teologa s crkvenim Učiteljstvom, vrijedno je skrenuti pozornost na Instrukciju Kongregacije za nauk vjere *Donum veritatis*, od 24. svibnja 1990. godine,²⁰ što se odnosi na zvanje teologa u Crkvi.

b. Svjedočenje vjere i kršćanskog života

Apostolska konstitucija *Sapientia christiana* traži da bogoslovni fakulteti dadnu čitavoj zajednici vjernika svjedočanstvo potpunog prijanjanja i vjernosti nauci i poslanju Crkve. «Ovo svjedočanstvo trebaju pokazivati bilo fakulteti kao takvi, bilo svi i svaki pojedini članovi koji ga sačinjavaju (...). Posebno nastavnici, koji imaju veću odgovornost, ukoliko vrše posebnu službu riječi Božje i za studente su učitelji vjere, moraju biti njima i svim kršćanima živi svjedoci evanđeoske istine i uzori vjernosti Crkvi.»²¹ Zato jedan od zahtjeva da netko postane nastavnik na crkvenom fakultetu jest svjedočenje života.²²

Očito je da, biti profesor nije neka nagrada od strane Crkve za uzoran kršćanski život, nego je svjedočenje života jedan od zahtjeva koji pripada metodologiji kršćanskog poučavanja. Uostalom, ovaj zahtjev se odnosi na sve struke koje su okrenute prema oblikovanju životnog ponašanja. Na primjer, bi li bilo vjerodostojno i djelotvorno poučavanje medicinske ili sudske deontologije jednog profesora, za kojeg se zna, da on sam ne poštuje principe koje poučava? To još više vrijedi u usporedbi s kršćanskim poučavanjem. Osim toga, s obzirom

¹⁸ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 39 § 1.

¹⁹ "(...) Iz ovog razmišljanja proizlazi bezuvjetno prijanjanje koje ovi fakulteti moraju imati uz potpunu Kristovu nauku, čiji je čuvar e autentični tumač uvijek bilo, kroz vjekove, autentično crkveno Učiteljstvo", *Ondje*, Proemio, IV., 1; "Zatim oni koji poučavaju materije koje se odnose na vjeru i moral, treba da budu svjesni da ta zadaća mora biti u punom jedinstvu s autentičnim crkvenim Učiteljstvom i, posebno s Rimskim biskupom", čl. 26 § 2; "U studiju i u poučavanju katoličke nauke mora se uvijek isticati vjernost crkvenom Učiteljstvu", čl. 70.

²⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instrukcija *Donum veritatis*, u: AAS 82 (1990.), str. 1550-1570, posebno br. 21-41.

²¹ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, IV., 2-3.

²² Usp. *Ondje*, čl. 25 § 1, 26 § 1. *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 810 § 1, zajedno s kan. 818.

na ovaj zahtjev, koji se odnosi u biti na život prosvijetljen vjerom, treba istaknuti ono što ću reći malo kasnije (u točki d), bilo s obzirom na shvaćanje, bilo na prenošenje istine vjere.

c. Svijest udjela u poslanju Crkve

Gore spomenuti zahtjev svjedočanstva života postaje posebno važan u svjetlu drugog zahtjeva, a taj je da su bogoslovni fakulteti svjesni svoga poslanja u Crkvi, svoga udjela u poslanju Crkve, to jest, da njihovi profesori «ne poučavaju svojom vlašću, nego snagom poslanja koje su primili od Crkve»,²³ da su fakulteti ustanovljeni za izgradnju Crkve i za dobro vjernika kršćana.²⁴ Svijest ove svrhe – da svaki fakultet mora imati pred očima «kao stalan princip čitave (svoje) djelatnosti»²⁵ – po svojoj naravi je usmjerena na pokretanje snaga kako bi djelovanje fakulteta pridonijelo rastu naroda Božjega u vjeri²⁶, u nadi, u ljubavi prema Bogu i bližnjemu, u zajedništvu («communio»), u jedinstvu, u ostvarivanju kršćanskog života, u apostolatu, u svetosti²⁷; na pokretanje snaga da bi «otajstvo Krista (...) bilo (...) naviješteno s većom djelotvornošću narodu Božjem i svim narodima.»²⁸ Drugim riječima, na ovim fakultetima se moraju «brižno uskladiti znanstvene potrebe s pastoralnim potrebama naroda Božjega».²⁹

d. Povezanost s Bogom po molitvi

Što se tiče metodologije rada teologa, ne može se izostaviti činjenica da poznavanje božanskih otajstava proizlazi ne samo iz učenja i znanstvenih istraživanja, nego na stanovit način i iz uske i nutarnje povezanosti s Bogom, iz molitve i, nadasve, iz razmatranja. Na ovu istinu je podsjetio Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Novo millennio ineunte* (Ulaskom u novo tisućljeće), koje je objavljeno na završetku Velikog jubileja, 6. siječnja 2001. On je istaknuo da za poznavanje Krista i njegova otajstva nije dovoljan redovni put spoznaje. Nakon navođenja riječi Isusovih koje je uputio Petru u Cezareji Filipovoj: «...jer ti to ne objavi tijelo i krv, nego Otac moj koji je na nebesima» (Mt 16, 17), Sveti Otac

---

²³ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 27 § 1.; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 812 i kan. 818.

²⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, IV., gdje je vrlo jako naglašena potreba svijesti sudjelovanja u poslanju Crkve, iz kojega proizlazi potreba dati svjedočanstvo života.

²⁵ *Ondje*, IV., 2.

²⁶ *Sapientia christiana*, citira riječi pape Pavla VI.: “Služba teologa mora biti na izgradnju crkvenog zajedništva, da bi narod Božji rastao u iskustvu vjere”, *Ondje*, Proemio, IV., 3.

²⁷ Usp. *Ondje*, Proemio, IV, na kraju.

²⁸ *Ondje*, čl. 67 § 2.

²⁹ *Ondje*, čl. 39 § 2.

tumači: «Izraz ‘tijelo i krv’ doziva u svijest čovjeka i uobičajen način spoznaje. Taj uobičajen način u Isusovu slučaju nije dovoljan. Potrebna je milost ‘objave’ koja dolazi od Oca (usp. isto). (...) do punog razmatranja Gospodinova lica ne dolazimo samo svojim snagama, već dopuštajući da nas povede milost. Samo *iskustvo šutnje i molitve* otvara prikladno obzorje na kojemu može sazrijevati i razvijati se istinskija spoznaja, primjerena i dosljedna» otajstvima Božjim.³⁰

Ovo vrijedi ne samo za shvaćanje božanskih otajstava, nego i za prenošenje, na takav način da se slušatelji uistinu pretvore u duh evanđelja. Naime, tijekom povijesti obnavljanju vjere i kršćanskog života pridonijeli su upravo sveci koji su živjeli u uskoj povezanosti s Bogom, kao na primjer: sveti Augustin, sveti Toma Akvinski, sveti Ignacije Lojolski, sveti Robert Belarmin i mnogi drugi, štoviše, i sveci koji nisu završili velike studije, kao sveti Franjo Asiški, Ivan Vianney ili Katarina Sienska, koja nije znala ni pisati ni čitati, a proglašena je na izrazit način naučiteljicom Crkve. Nije čudo da Ivan Pavao II. u *Novo millennio ineunte*, među pastoralne prioritete, na prvo mjesto stavlja svetost ojačanu molitvom³¹. Ovo se ne smije zaboraviti na bogoslovnim fakultetima. Možda je danas, više nego ikada, potrebno da bogoslovi i profesori budu sveti, da crpe spoznaju božanske istine ne samo iz učenja, nego i iz razmatranja, iz duboke povezanosti s Bogom.

e. Inkulturacija i suradnja

Uzevši u obzir opći značaj Objave, želio bih kratko istaknuti i druga dva vida stvaranja bogoslovlja.

- Izlaganje objavljene istine, a da se istina ne mijenja, mora biti «prilagođeno naravi i karakteru svake kulture, vodeći računa posebno o filozofiji i učenosti naroda, isključivši ipak svaki oblik sinkretizma i lažnog partikularizma.»³²

- Potreba suradnje među različitim centrima bogoslovne misli. Ova suradnja je doista «velika korist za unapređivanje znanstvenog istraživanja nastavnika i bolje obrazovanje studenata, kao i za razvijanje onoga što se obično naziva *interdisciplinarnost*, a koja se pokazuje sve potrebnijom; i, isto tako, za razvijanje tzv. *komplementarnosti* među raznim fakultetima.»³³

³⁰ Usp. IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte* (6. siječnja 2001.), u: AAS 93 (2001.), str. 266-309, br. 20. Usp. i br. 27. 33,2.

³¹ Usp. *Ondje*, br. 30 ss.

³² IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 68 § 1.

³³ Usp. *Ondje*, čl. 64. Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 820.

II. Bogoslovni fakultet u državnom Sveučilištu

Dva su razloga radi kojih sam smatrao prikladnim, prije nego predstavim ulogu bogoslovlja na državnom Sveučilištu, istaknuti glavne zadaće bogoslovnih fakulteta, njihov crkveni značaj i neke karakteristike za stvaranje bogoslovlja; na prvom mjestu, pokazati specifičnost bogoslovnih fakulteta i onda kada su u sastavu državnog Sveučilišta; na drugom mjestu, izraziti uvjerenje, da što je više bogoslovni fakultet sam svoj, tj. što više sačuva vlastiti identitet, tim je veća uloga koju može vršiti na dobro sveučilišta.

Crkva, koja je na izrazit način pridonijela osnivanju prvih sveučilišta i kojoj su sveučilišta uvijek bila na srcu, dijeli sa svim sveučilištima «*onu radost iz istine (gaudium de veritate)*, tako dragu svetom Augustinu, tj. radost istraživati istinu, otkrivati je i priopćiti je na svim poljima znanosti»;³⁴ radost, i u isto vrijeme briga, koju bogoslovni fakultet želi podijeliti sa svim drugim fakultetima. Zato crkveno zakonodavstvo potiče bogoslovne fakultete da održavaju vezu, surađuju i razgovaraju s drugim centrima znanosti i kulture.³⁵ Ovdje bih želio istaknuti neke elemente koji mogu učiniti bogoslovni fakultet stvaralačkim sugovornikom u ambijentu sveučilišta u perspektivi napretka koji je usmjeren na dobro čovjeka.

1. Tehnički i moralni razvoj

Što se tiče akademskih studija, i ne samo njih, nije teško primijetiti sve veći interes za tehničke materije koje su označile snažan znanstveno-tehnički razvoj. Štoviše, bilo je vremena kada se opijalo razvojem znanosti i tehničkih dostignuća, kao da bi oni trebali ljudima jamčiti sreću. Mislim da su vremena prošla. Danas – poradi iskustava posljednjih desetljeća – vjerojatno svi shvaćaju da se napretci znanosti i tehnike mogu iskoristiti, ne samo za dobro čovjeka, nego i za zlo, za uništenje. Nisu li možda iskorištavanjem znanstvenih i tehničkih dostignuća ratovi postali okrutniji, nepravde prepedenije (rafiniranije), tlačenje i iskorištavanje čovjeka zlobnije, ugrožavanje života opasnije? Nisu li čudesna dostignuća znanosti i tehnike obilato iskorištena za velike zločine u lokalnom i u općem opsegu?

³⁴ IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Ex corde Ecclesiae* o katoličkim sveučilištima (15. kolovoza 1990.), u: AAS 82 (1990.), str. 1475-1509, br. 1. Talijanski prijevod u: *Enchiridion Vaticanum*, sv. XII., br. 414-492.

³⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Deklaracija *Gravissimum educationis*, br. 11.; Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, br. 62.; IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio III., 2-4; čl. 64. 68-69.; *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 820.

Sav razvoj znanosti i tehnike, ako nije povezan s moralnim razvojem, doista se vrlo lako okreće protiv čovjeka.³⁶ Ivan Pavao II. je upozorio: «Čini se da današnjem čovjeku neprestano prijete ono što proizvodi, tj. rezultat rada njegovih ruku i, još više, rada njegova razuma, težnje njegove volje. Plodovi ove mnogolike djelatnosti čovjeka vrlo brzo i često na nepredvidljiv način (...) okreću se protiv samog čovjeka. Oni su doista usmjereni ili mogu biti usmjereni protiv čovjeka. (...) mogu postati sredstva i oruđa samouništenja koje se ne može zamisliti i u usporedbi s kojim izgledaju bližede sve kataklizme i katastrofe povijesti, koje poznajemo. Dakle, mora se pojaviti pitanje: radi čega se ova vlast, dana čovjeku od početka, vlast kojom je trebao gospodariti zemljom (usp. Post 1, 28), okreće protiv njega samoga, izazivajući razumljivo stanje nemira, svjesnog i nesvjesnog straha, prijetnje.»³⁷

«Razvoj tehnike i civilizacije našeg vremena, koje je obilježeno vladavinom same tehnike, iziskuju proporcionalni razvoj moralnog života i etike.»³⁸ Ovo se odnosi i na razvoj ekonomije koja je – usprkos mnogim izjavama i konferencijama na tom području – u stvari daleko od zahtjeva moralnog reda, jer često jedne čini bogatima na štetu drugih.³⁹ Bogoslovni fakulteti potiču i predlažu upravo promišljanje o problemima moralnog razvoja čovjeka te o njegovom odnosu prema znanstveno-tehničkom i ekonomskom razvoju, kao i promišljanje glede etičko-moralnog razvoja. Mogu li biti ravnodušni, s obzirom na ovaj problem, oni koji žele pridonijeti tehničkom i ekonomskom razvoju?

2. Središnje mjesto čovjeka

Veći interes za produktivne materije, tj. one tehničke i ekonomske naravi, često završava na štetu interesa čovjeka kao takvog. Posljedično, to dovodi do smanjenja poznavanja čovjeka, do ograničavanja brige za njegovo dobro u

³⁶ Usp. IVAN PAVAO II., Enciklika *Redemptor hominis* (4 ožujka 1979.), br. 15-16.

³⁷ *Ondje*, br. 15,2. “Ovo prijeteće stanje za čovjeka, od strane vlastitih proizvoda, ima različite smjerove i različite stupnjeve žestine. Čini se da smo sve više svjesni činjenice da iskorištavanje Zemlje, planeta na kojem živimo, zahtijeva racionalno i pošteno planiranje. U isto vrijeme to iskorištavanje ne samo u industrijske svrhe, nego i vojne, nekontrolirani razvoj tehnike, stavljen u okvir univerzalnog i autentično ‘humanitarnog’ područja, sa sobom često donose prijetnje prirodnom ambijentu čovjeka, otuđuju ga u njegovim odnosima s prirodom, udaljavaju ga od nje. Često se čini da čovjek ne shvaća druga značenja prirodnog ambijenta, nego jedino ona koja služe u svrhu brze upotrebe i potrošnje. Međutim, želja je Stvoritelja bila da čovjek bude povezan s prirodom kao mudri i plemeniti ‘gospodar’ i ‘čuvar’, a ne kao izrabljivač i rušitelj bez bilo kakvog obzira», *Ondje*, br. 15,3. Usp. o ovoj temi strastveni apel Ivana Pavla II. u sjedištu UNESCO-a, 2. lipnja 1980., u: AAS 72 (1980), str. 735-752, posebno br. 21-22.

³⁸ IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis*, br. 15,4.

³⁹ Usp. *Ondje*, br. 16,3.

nekim elementima koji se mogu dostići jedino izravno, na štetu njegova istinskog potpunog dobra. Nadasve bi trebalo dati važnost čovjeku, njegovu potpunom dobru, i u duhovnom i moralnom vidu.

Opaža se da ovaj nemir povezan s razvojem tehnike postavlja i pitanja: «Čini li ovaj napredak, čiji je tvorac i pobornik čovjek, ljudski život na zemlji 'ljudskijim', u svakom njegovom vidu? Čini li ga 'dostojnijim čovjeka'? Nema sumnje da ga, pod raznim vidovima, čini takvim. Ovo se pitanje, međutim, uporno ponavlja s obzirom na ono što je bitno na najvišem stupnju: da li čovjek u kontekstu ovog napretka postaje stvarno bolji, tj. duhovno zreliji, svjesniji dostojanstva svoga čovještva, odgovorniji, otvoreniji prema drugima, posebno prema potrebnijima i slabijima, spreman davati i donositi pomoć svima. (...) Da li se u tom vidu čovjek, ukoliko je čovjek, razvija i napreduje, ili nazaduje i snižava se u svom čovještvu?»⁴⁰

Ovo pitanje trebaju postaviti «svi ljudi, napose oni koji pripadaju onim socijalnim sredinama, koje se aktivno posvećuju razvoju i napretku u naše vrijeme»,⁴¹ dakle, na prvom mjestu znanstveni centri. Nije teško dijeliti zapažanje Ivana Pavla II.: «Doista, postoji stvarna i zamjetljiva opasnost da, dok neizmjenjivo napreduje vlast čovjeka nad svijetom stvari, on izgubi bitne niti ove svoje vlasti, i na razne načine njegovo čovještvo bude podređeno tom svijetu, i da on sam postane predmet mnogolike, premda često upravo neshvatljive manipulacije, pomoću «organizacije» života u zajednice, pomoću sistema proizvodnje, pomoću pritiska sredstava društvenog priopćavanja. Čovjek se ne može odreći samoga sebe, niti položaja koji mu pripada u vidljivom svijetu; ne može postati rob stvari, rob ekonomskih sustava, rob proizvodnje, rob vlastitih proizvoda. Civilizacija čisto materijalističkog profila osuđuje čovjeka na takvo ropstvo, makar se ponekad nesumnjivo ovo dogodi protiv nakane i same pretpostavke njezina začetnika.»⁴²

Bogoslovni fakultet – za koji je očaravajuća istina ona da je Bog postao čovjekom u Kristu, koji je osjetljiv na istinu o čovjeku i njegovom dobru u svakom pogledu, te koji objavljuje da se vlast čovjeka nad vidljivim svijetom «zasniva na prednosti etika nad tehnikom, na primatu osobe nad stvarima, na nadmoćnosti duha nad materijom»⁴³ - postaje element koji izaziva sveučilišne centre na razmišljanje i raspravu u opisanom aspektu.

---

⁴⁰ *Ondje*, br. 15,4-5.

⁴¹ *Ondje*, br. 15,5.

⁴² *Ondje*, br. 16,2.

⁴³ *Ondje*, br. 16,1.

3. Traženje smisla

Dioba znanja dovela je, s jedne strane, do velikih znanstvenih i tehničkih otkrića, kao i do ekonomskog i industrijskog razvoja, dok s druge strane – kako sam već istaknuo – ovaj razvoj može biti prijeteći za čovječanstvo. To zahtijeva «neizbježno potrebno odgovarajuće *traženje smisla*, da bi se zajamčilo da će nova otkrića biti upotrebljavana za istinsko dobro pojedinaca i ljudskog društva u cjelini».⁴⁴ Ovaj zahtjev mora uzeti u obzir i «moralnu, duhovnu i religioznu dimenziju i vrednovati dostignuća znanosti i tehnike u perspektivi cjelovitosti ljudske osobe».⁴⁵ U biti, radi se o organskoj sintezi, o pokušaju integracije znanosti, o «stalnom naporu da se odredi odgovarajuće mjesto i značenje svake od različitih struka u okviru vizije ljudske osobe i svijeta».⁴⁶

Ovo traženje smisla, i smještaj vlastite specijalizacije u širu viziju, nije lako u suvremenom razvoju spoznaje i razdiobi pojedinih struka, a niti u nerijetkoj stvarnosti ograničavanja na vrlo usku specijalizaciju. Osim toga, sama znanost ne može dati potpuni odgovor na pitanje glede smisla,⁴⁷ naprotiv, radi se o životnom problemu za bavljenje znanošću. «Teologija vrši posebno važnu ulogu u istraživanju sinteze znanja (...) Ona daje također doprinos svim drugim strukama u njihovom istraživanju smisla, ne samo pomažući im u istraživanju na koji će način dotična otkrića utjecati na osobe i društvo, nego i pružiti perspektivu i orijentaciju koje nisu sadržane u njihovoj metodologiji.»⁴⁸

4. Nesebično traženje istine

U stvarnom kontekstu, koji bi se mogao nazvati tehničko-znanstvenim, čini se da se nesebičnom traženju istine posvećuje malo pažnje. Više puta je bilo zapaženo da se u današnjoj stvarnosti osjeća kriza, bilo s obzirom na samu spoznaju istine, bilo s obzirom na zanimanje za nju u temeljnim pitanjima života,⁴⁹ naprotiv, bez žara za traženjem istine, svaka kultura ulazi u relativizam

⁴⁴ IVAN PAVAO II., *Ex corde Ecclesiae*, br. 7,1.

⁴⁵ *Ondje*.

⁴⁶ *Ondje*, br. 16.

⁴⁷ Usp. o ovoj temi IVAN PAVAO II., *Allocutio ad professores et alumnos publicarum Universitatum in Coloniensi metropolitano templo abita* (15. studeni 1980.), u: AAS 73 (1981), str. 49-58, br. 3.

⁴⁸ IVAN PAVAO II., *Ex corde Ecclesiae*, br. 19. *Sapientia christiana*, pozivajući se na koncilске tvrdnje (*Gaudium et spes*, br. 43 sl.), započinje upravo tvrdnjom: “Kršćanska mudrost, koju naučava Crkva po božanskom nalogu, je trajni poticaj vjernicima da se prisile skupiti zgode i nezgode ljudske i ljudske aktivnosti u jednu jedinu životnu sintezu zajedno s religioznim vrednotama, pod čijim su vodstvom sve stvari međusobno uređene na slavu Božju i na potpuni razvoj čovjeka, razvoj koji uključuje dobra i tijela i duše.”

⁴⁹ Usp. npr. P. POUPARD, *La ricerca della verità nella cultura contemporanea*, u: *Studi Senesi* 106 (1994.), br. I., str. 108-133.

i u kratkovidnost. Osim toga, više puta se opaža podređenost ili uvjetovanost znanstvenih istraživanja od strane pojedinih interesa koji nisu znanstveni⁵⁰ (ili, još gore, manipulacija njima ili njihovo krivotvorenje, ono što se događa ne samo u totalitarnim sistemima).

S tim u vezi, bogoslovni fakultet je stalni poticaj za nesebično traženje istine u svim njezinim vidovima, također i u njezinoj povezanosti s vrhovnom Istinom, koja je Bog.⁵¹ Naime, to traženje istine je «njezin način služiti u isto vrijeme dostojanstvu čovjeka, i stvari Crkve, koja ima ‘nutarnje uvjerenje da je istina njezin istinski saveznik... i da su spoznaja i razum vjerni služitelji vjere’ (John Henry Newman)». ⁵² Ivan Pavao II. upozorava: «Naše vrijeme, doista, ima hitnu potrebu ovog oblika nesebičnog služenja, a to je *naviještati smisao istine*, te temeljne vrijednosti bez koje se gase sloboda, pravednost i dostojanstvo čovjeka.»⁵³

5. Dijalog između vjere i razuma

Smještaj bogoslovnog fakulteta unutar sveučilišta nužno potiče dijalog koji se odnosi na odnos vjere i razuma, to obično čini sastavni dio spomenute težnje integracijom znanja. Budući da je sam Bog začetnik kako stvaranja, tako i Objave, ne može biti istinske opreke između razuma i vjere. Drugi vatikanski koncil, pozivajući se na Prvi vatikanski koncil, upozorava: «metodičko istraživanje ni u jednoj struci, ako se vrši doista znanstveno i po moralnim načelima, nikad se neće stvarno protiviti vjeri, jer profane i vjerske realnosti imaju izvor u istome Bogu». ⁵⁴ A Koncil traži da mu bude slobodno požaliti: «neke stavove, kojih je nekada bilo i među samim kršćanima zbog toga što nisu dovoljno shvatili opravdanu autonomiju znanosti. Ti su stavovi, postavši

---

⁵⁰ U sjedištu UNESCO-a Ivan Pavao II. je rekao: «Toliko nas izgrađuje u znanstvenom radu – izgrađuje nas i duboko nas razveseljava – ovaj hod nesebične spoznaje istine kojoj znanstvenik robuje s najvećom odanošću i koji puta uz opasnost za zdravlje, čak i za život, isto tako nas treba zabrinjavati sve ono što se protivi načelima nesebičnosti i objektivnosti, sve ono što bi učinili od znanosti sredstvo za postizanje ciljeva koji nemaju ništa s njom (...) Da li su ovi neznanstveni ciljevi o kojima govorim, da li je ovaj problem koji postavljam, potreban dokaza i tumačenja? Vi znate na što se pozivam; dovoljno je aludirati na činjenicu da je među onima koji su bili pozvani na međunarodni sud na kraju posljednjeg svjetskog rata bilo i ljudi od znanosti. Dame i gospodo, molim vas da mi oprostite ove riječi, no, ne bih bio vjeran obvezama svoje službe da ih nisam izgovorio, ne da se vratimo u prošlost, nego da branimo budućnost znanosti i svijeta! Smatram da bi Sokrat, koji je u svojoj čestitosti mogao podnijeti da je znanost u isto vrijeme i moralna krepost, trebao odbaciti svoje uvjerenje, da je mogao razmišljati o iskustvima našeg vremena.» IVAN PAVAO II., *Allocuzione nella sede dell'UNESCO* (2 lipnja 1980.), u: AAS 72 (1980.), str. 735-752, br. 20.

⁵¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Ex corde Ecclesiae*, br. 2,3. i br. 4.

⁵² *Ondje*, br. 4.

⁵³ *Ondje*.

⁵⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, br. 36 b.

izvorom napetosti i sukoba, mnoge duhove doveli do toga da smatraju da se vjera i znanost protive jedna drugoj.»⁵⁵ Životna suradnja ovih dviju različitih razina spoznaje istine može biti vrlo konstruktivna i može obogaćivati i vjeru i znanstveno istraživanje. Ova suradnja «pridonosi širem shvaćanju značenja ljudskog života i svrhe stvaranja».⁵⁶

III. Sveučilište kao obogaćenje bogoslovnog fakulteta

Nastojao sam pokazati neke čimbenike po kojima bogoslovni fakultet nije samo jedan od sastavnih dijelova lepeze fakulteta koji sačinjavaju sveučilište, nego može biti i obogaćenje drugim fakultetima i sastavni izazivački dio dubljeg promišljanja i stvaralačkog dijaloga. Očito je također, a to bih želio sada naglasiti, da i drugi fakulteti, i sam kontekst sveučilišta, mogu nesumnjivo biti na obogaćenje bogoslovnog fakulteta. Apostolska konstitucija *Sapientia christiana* zamjećuje: «nove znanosti i novi pronalasci postavljaju nove probleme koji traže objašnjenje od svetih disciplina i potiču ih da odgovore. Potrebno je, dakle, da gojitelji svetih znanosti, dok ispunjavaju svoju temeljnu dužnost - postići, pomoću teološkog istraživanja, dublju spoznaju objavljene istine - budu u vezi s učenjacima drugih struka, bili oni vjernici ili nevjernici, i neka nastoje dobro shvatiti i vrednovati njihove tvrdnje, i prosuđivati ih u svjetlu objavljene istine.»⁵⁷ Naime, zadaća je bogoslovnih fakulteta i da odgovore «na probleme koji proizlaze iz kulturalnog napretka»⁵⁸ i da traže u svjetlu Objave «rješenja ljudskih problema.»⁵⁹

Osim toga, te ustrajne veze sa stvarnošću potiču i teologe da se objavljena istina promatra u povezanosti sa znanstvenim dostignućima vremena koje se razvija»⁶⁰, kao i «da traže prikladniji način kako da kršćansku nauku priopće ljudima svoga vremena, u različnosti kultura».⁶¹ Sve ovo, dodaje *Sapientia christiana*, bit će od velike koristi, da «u narodu Božjem vjerska praksa i moralna čestitost podjednako napreduju, da i u pastoralnoj skrbi vjernici budu

⁵⁵ *Ondje*.

⁵⁶ IVAN PAVAO II., *Ex corde Ecclesiae*, br. 17. Usp. IVAN PAVAO II., Enciklika *Fides et ratio* (14. rujna 1998.) o odnosima između vjere i razuma, u: AAS 91 (1999.), str. 5-88.

⁵⁷ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, III., 3. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 62.

⁵⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gravissimum educationis*, br. 11. Usp. IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, III., 2; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 62.

⁵⁹ IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, čl. 66.

⁶⁰ Usp. *Ondje*, čl. 68 § 1.

⁶¹ *Ondje*, Proemio, III., 4. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 62.

postupno privedeni k čišćem i zrelijem vjerskom životu». ⁶² Očito je da bogoslovni fakultet, kada se nalazi izvan sveučilišta, mora odgovoriti na probleme koje postavljaju razne znanstvene struke i nova otkrića; ipak, kada se nalazi u sklopu sveučilišta, izazvan je na izravniji način na temeljito izvršenje ovog poslanja.

Zaključak

Nastojao sam prikazati bogoslovni fakultet u njegovoj naravi i dinamici njegovih djelatnosti, kako na crkvenom području, tako i u odnosu na sveučilište. Da bi ova djelatnost bila plodonosna, potrebno je da fakultet bude temeljit i sa znanstvenog stanovišta. U tom vidu siguran sam da će Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu naći hrabrosti i snage da izgradi svijetlu budućnost, izbjegavajući zamke osrednjosti koja se ne može složiti s ljubavlju Krista i Crkve, niti se slaže sa samom naravi znanstvenog centra.

Želim, stoga, Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku da njegov Bogoslovni fakultet, uvijek svjestan i vjeran svom identitetu, plodonosno pridonese izgradnji Crkve u Republici Hrvatskoj; da pridonese teološkoj misli prema dimenziji opće Crkve, a takvu dimenziju trebaju imati bogoslovni fakulteti; kao i da postane uvijek sve vrjedniji sugovornik sveučilišnih centara i svijeta znanosti, nadasve u stvarnosti vaše divne zemlje, bogate potencijalom razuma i srca.

---

⁶² IVAN PAVAO II., *Sapientia christiana*, Proemio, III., 4. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 62.